

РОЗДІЛ 5

ТУРИЗМ У РЕГІОНАЛЬНОМУ І МІСЬКОМУ РОЗВИТКУ

Жанна Бучко, Клавдія Кілінська
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ВУЛИЧНО-ДОРОЖНІ ЛАНДШАФТИ У РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОМУ ПРИРОДОКОРИСТУВАННІ (НА ПРИКЛАДІ м. ЧЕРНІВЦІ)

Питання вулично-дорожніх ландшафтів (ВДЛ) у сучасному рекреаційно-туристичному природокористуванні (РТП) є одним із новітніх напрямів дослідження, що формує сучасну теорію антропогенних ландшафтів і відноситься до групи інфраструктурних рекреаційно-туристичних ресурсів. Від особливостей їх формування і стану залежать умови життя і діяльності людини, вирішення рекреаційних, туристичних, культурних, природоохоронних, екологічних та ін. проблем. У наш час проблема розвитку і функціонування ВДЛ є однією з актуальних. Їх дослідження набувають особливого значення у зв'язку з сучасними соціально-економічними процесами в Україні, зокрема об'єднання міжнародних мереж України та Західної Європи й початком будівництва у межах нашої держави трансєвропейських транспортних коридорів, частина яких проходить по території м. Чернівців. Тому метою даної роботи є аналіз структури ВДЛ та формування банку даних про них по території м. Чернівців. Отже, об'єктом дослідження є ВДЛ м. Чернівців.

Вулично-дорожні ландшафти – це історично-сформовані природно-антропогенні комплекси, що є формуючими для населення, та такі, які прокладені людиною залежно від зручних форм рельєфу, наявності водних об'єктів, рослинного покриву та інших властивостей компонентів природи. ВДЛ є складними системами антропогенного (здебільшого техногенного) походження, структура й характер функціонування яких визначають власне вулиці і дороги й численні прилеглі до них об'єкти (інфраструктура – інженерні споруди, сервісні пункти, лісові смуги, тощо). Вони помітно відрізняються від інших комплексів антропогенного походження і мають лише їм притаманні ознаки. Серед

найголовніших зазначимо наступні: 1) ВДЛ є продуктом вікової й специфічної діяльності людини, які не лише мають значення для всіх господарських сфер, але об'єднують їх, формують єдиний каркас антропогенного ландшафту, особливо міського; 2) характеризуються своєрідним лінійним поширенням у просторі; 3) єдині серед антропогенних комплексів, де вирішальне значення у функціонуванні має рух (транспорт, пішохід); 4) займатимуть з часом пріоритетне значення у структурі сучасних ландшафтів; 5) дорожні ландшафти є основними чинниками формування екологічної ситуації.

Першим і головним рівнем вивчення ВДЛ є фізико-географічний (ландшафтний) рівень, що узагальнений методами класичного (традиційного) ландшафтознавства, але з обов'язковим урахуванням їх генезису. На географічному рівні ВДЛ дослідження природних закономірностей (природного блоку) ВДЛ доповнюються економіко-географічним аналізом систем природного і техногенного блоку. Такий підхід вимагає відповідних знань у сфері економіки, аграрної економіки, лісового й сільського господарства, культури тощо. Такого роду дослідження дають можливість пізнати не лише сучасний стан ВДЛ, але й встановити тривалість їх розвитку (затухання) в майбутньому, вирішити проблеми безпеки експлуатації й підтримання відповідного естетичного вигляду. ВДЛ вивчаються на геотехнічному рівні, де географічні (покомпонентні) й ландшафтні знання про об'єкт доповнюються інженерно-технічними характеристиками. Дослідження цього рівня органічно поєднують в собі знання з природничої географії, ландшафтознавства, економіки, техніки, екології і культури.

За територіально-адміністративним поділом місто Чернівці складається з трьох районів: Садгірського, що розміщується переважно на заплаві та низьких терасових комплексах по лівий берег річки Прут, Першотравневий і Шевченківський райони, які розділяються історично сформованою вулицею Головною. Територія міста Чернівців розміщується на стику платформеного і геосинклінального блоків. Для неї характерні перепади висот. Власне місто сформувалося на низьких, середніх і високих терасах р. Пруту, що піддані розвиткові несприятливих фізико-географічних процесів. Тому в більшості випадків основним завданням збереження ВДЛ є забезпечення стійкості "земельного полотна". Це пов'язано з тим, що у передгірських районах, при несприятливих умовах, які в комплексі характеризують ступінь

складності інженерно-геологічної ситуації при розчленованому рельєфі, більшість ВДЛ прокладаються по найсприятливіших формах рельєфу і рівнобіжно до річкових долин.

На стан ВДЛ впливають суспільно-економічні чинники, головними з яких є формування промислових центрів у районах міста. Так, Садгірський район є найголовнішим у промисловому відношенні промисловим центром міста Чернівців. Тут по одній з головних вулиць (вулиці Ярослава Мудрого) розміщуються і функціонують близько десяти різноманітних підприємств. Відповідно і автомобільний пресинг на ВДЛ тут набагато вищий ніж на інших вулицях.

Оскільки розгляд ВДЛ проводиться для урбанізованої території, то зазначимо, що основним їх "навантаженням" (крім промислових підприємств) слугують присадибні ділянки та будинки. Власне "зеленого коридора", який би зменшував вплив шкідливих речовин – викидів автотранспорту, як такого не існує. Основним типом покриття ВДЛ м. Чернівців є асфальт, бруківка, гравій, мозаїка. ВДЛ міста поділяються на міські вулиці загальноміського значення (27) і житлові вулиці (845).

Основними підходами вивчення ВДЛ у РТП є визначення ступеня антропогенізації, аналіз природних, суспільних і історичних особливостей території міського ландшафту. Підхід за *ступенем антропогенізації довкілля* передбачає вулиці, у назві яких прослідковуються особливості (принципи та методи) фізико-географічного районування, а ВДЛ об'єднуються в окремі райони (Денисівка, Гореча, Стара і Нова Жучка). Такий підхід до визначення дорожніх ландшафтів може бути використаний лише з пізнавальною або оглядовою (загальною) метою. За *природними і суспільними особливостями* формування ВДЛ – це найвдаліший підхід. Його застосування доцільне тому, що за генезисом ВДЛ розглядаються як складова існуючих регіональних природних структур (Садгора, Моша, Межилівка). Підхід за *соціально-історичними особливостями* передбачає, що назва більшості ВДЛ відповідає тим історико-соціальним явищам, процесам і подіям, що відбувалися на території дослідження. Так, низку вулиць названо на честь постатей, що є ключовими у розвитку м. Чернівців. Таким чином, зазначимо, що питання визначення соціального та суспільно-географічного функціонування ВДЛ є цікавим і поки що слабо розробленим і в географічній літературі і у РТП, зокрема, для території великих і старовинних міст. Тому представлена група основних причин

виникнення назви вулиць та формування ВДЛ є актуальним питанням сьогодення. На завершення зазначимо, що нами зібраний банк даних про ВДЛ міста Чернівців, які для подальшого дослідження були згруповані у такі групи: вулиці названі на честь міських історико-культурних пам'яток, корінних жителів та постатей що причетні до розвитку міста (32), суспільного розвитку та прогресу (39), письменників та людей мистецтва (97), історичних постатей, подій соціального та прогресивного розвитку (76), героїв Другої світової війни (26), сусідніх міст та населених пунктів (500), природних об'єктів, явищ, ландшафтів (60), географічних назв та географічного положення (42).

Представлене дослідження знаходиться на початковій стадії висвітлення проблем використання у рекреаційно-туристичній діяльності ВДЛ як об'єктів споглядання. У подальшому будуть виявлені особливості ВДЛ, їх територіальне поширення, антропогенне навантаження, рівень екологічного стану власне на їх території і на сусідніх територіях.

Денисик Г.І., Вальчук О.М. (2005). Дорожні ландшафти Поділля. Вінниця: Вид-во "Теза". С. 5-8.

Денисик Г.І. (1998). Природнича географія Поділля. Вінниця: "ЕкобізнесЦентр". С. 38.

Кілінська К. (2007). Еколого-прогнозна оцінка природно-господарської різноманітності Карпато-Подільського регіону України. Чернівці: "Рута". С. 205-216, 292-300.

Галина Заваріка

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

ДОСВІД ВІДНОВЛЕННЯ ТУРИЗМУ З МЕТОЮ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Роль культури і туризму зараз є надзвичайно актуальною, адже туризм можна розглядати і як самостійний вид економічної діяльності, і як міжгалузевий комплекс, який сприятиме відбудові будь-якого поселення після тяжких випробувань війною. Також туризм може стати запорукою боротьби з інформаційними війнами. Якщо людина буде подорожувати світом, спілкуватися, бачити на власні очі представників інших культур, то матиме свою чітку позицію, що особливо важливо у вихованні молоді. У цьому полягає глобальний сенс туристичної діяльності як провідника миру.